

Är USA fortfarande en demokrati?

Frida Stranne

Is the USA still a democracy?

Experts today agree that American democracy is under threat from several quarters. According to leading research institutes, the country is already labeled with a red code, meaning it is moving in an authoritarian direction. In June 2021, hundreds of researchers published a “statement of concern” in which they warned that American democracy can be out-maneuvered as early as the 2022 midterm elections, as well as in the 2024 presidential elections.

This article focuses on new U.S. election laws and the ongoing redistricting process, both of which seriously threaten American democracy. Some of the laws proposed in various state legislatures have not yet been passed, while others are already implemented. Through an analysis of the changes made in voting laws and through redistricting, the seriousness of the threats is confirmed.

In addition, the article describes a number of other factors that in various ways contribute to threatening the stability of American society and further weakening democracy in a negative and self-reinforcing process.

I ett ”Statement of Concern” den 1 juni 2021 skrev hundratals amerikanska professorer och forskare under ett upprop där de ville uppmärksamma allmänheten på att den amerikanska demokratin är allvarligt hotad.¹ Texten, som är alarmerande, pekade ut en lång rad faktorer som visar hur USA är på väg mot en situation där man inte längre kan garantera minimikraven för fria och rättvisa val (Aldrich m.fl. 1 juni 2021). En av de mest oroande utvecklingstendenserna enligt

1 Uppropet är undertecknat av flera hundra forskare inom ämnen som statsvetenskap, politiska ekonomi, förvaltningskunskap, public affairs, internationell politik m.m. Forskarna är verksamma universitet runt om i hela USA.

Frida Stranne är fil.dr i freds- och utvecklingsforskning och lektor i statsvetenskap, Akademin för lärande, humaniora och samhälle, Högskolan i Halmstad.
E-post: frida.stranne@hh.se

dessa forskare är hur valprocessen (valadministrationen) nu politiseras i delstat efter delstat, där lagstiftare ges makt att ogiltigförklara röster som det inte finns några bevis för *inte* skulle vara korrekta (Brennan Center for Justice 2017). Att valarbetare anklagas för partiskhet och hotas av politiska repressalier skrämmer samtidigt bort människor från att engagera sig i valprocesserna. Men även möjligheten för medborgare att kunna använda sin rösträtt hotas på flera sätt. Nya vallagar är dock långt ifrån det enda som försvagar och på sikt hotar den amerikanska demokratin. Snarare finns det en lång rad fenomen och utvecklingstrender i det amerikanska samhället som hotar att destabilisera systemet framåt.

Den här artikeln skall åskådliggöra hur nya vallagar, förändringar i valdistriktens utformning (gerrymandering) och nya riktlinjer för valadministrativa frågor håller på att åsidosätta några av de mest grundläggande demokratiska spelreglerna. Men detta ska samtidigt diskuteras i relation till andra fenomen och utvecklingstrender som riskerar att underminera demokratin och vars ingående delar kan sägas påverka varandra och riskera att skapa en negativ och självförstärkande rörelsedynamik. Det rör sig om pengarnas allt större inflytande i politiken, särskilt efter Citizen United Act 2010, lobbygruppernas inflytande över den politiska processen samt polariseringen som, underblåst av en mediestruktur som bygger på konflikt, skapar spänningar som många menar snart är irreversibla (Fisher 2021). Lägg till detta en minskande tilltro till politikens förmåga att förbättra människors livsvillkor, ett växande politikerförakt och rasismen i den amerikanska samhällsväven, som aldrig lösts utan på senare år snarare stärkts, liksom växande kunskapsresistens och dragning till konspirationsteorier, så framträder en mix av illavarslande ingredienser som kan leda till en uppluckring av demokratins grundfundament.

Demokrati – ideal, praktik och mätmetoder

De olika orosmolnen beskrivna ovan är inte nya eller okända. En lång rad namnkunniga forskare har på senare år pekat ut olika utmaningar och hot mot demokratin som vi sett utvecklas, inte minst genom en tilltagande skepsis mot den politiska eliten, ökat missnöje över vad våra demokratier levererar samt hur Internet och vår tids medielogik bidrar till desinformation, kunskapsförakt och diverse systemhotande verksamheter (se bl.a. Mounk 2018, Norris & Inglehart 2019, Snyder 2017 & 2019, Wikforss 2021, Ziblatt & Levitsky 2018). Trumps fyra år som USA:s president 2017 - 2021 aktualiserade framför allt hur negativa förändringar kan slå igenom på dramatiskt kort tid, också i stabila demokratier. Hur olika faktorer samverkar i en negativ rörelsedynamik behöver emellertid diskuteras i långt större utsträckning.

Som en konsekvens av en rad empiriska förändringar i vår samtid och för att gråzonerna mellan nya auktoritära tendenser och demokratiska institutioner blivit fler och otidigare, har även nya modeller utvecklats för hur man bör

mäta demokratins livskraft. Det har helt enkelt blivit uppenbart att nya mätmetoder behövs för att bättre kunna identifiera förändringar över tid och kunna jämföra stater med olika former av styre med varandra. När de institutionella skillnaderna mellan demokratiska och auktoritära stater har minskat krävs mer komplexa mätmetoder som också fångar mindre rörelsemönster som innebär en glidning från demokrati till autokrati (Lindberg & Teorell 2013). Utifrån svagheter man identifierat i tidigare metoder har V-dem Institutet (Varieties of Democracy) vid Göteborgs universitet utarbetat ett sätt att mäta graden av demokrati i sex olika huvudtyper av demokrati och genom det även kunnat uppmärksamma nyanser och rörelser i olika riktningar på ett tidigt stadium (Lindberg & Teorell 2013).² I sin rapport 2020 konstaterade V-Dem att USA rört sig i auktoritär riktning på ett sådant sätt att det fanns skäl att rödmarkera landets utveckling som en av fem demokratier som de senaste åren utvecklas åt ett odemokratiskt håll (Alizada m.fl. 2021). På samma sätt bedömde *The Economist* i sin demokratibarometer USA som en "flawed democracy" (*The Economist* 2021). Bedömare menar samtidigt att det är de kommande tre åren, fram till presidentvalet 2024, som en rad väsentliga saker kommer att avgöras som kommer att peka ut om och hur snabbt USA skulle riskera att bli en autokrati.

DEN AMERIKANSKA DEMOKRATIMODELLEN OCH DESS DILEMMA

Vad som är en optimal konstruktion av demokrati är en ständigt pågående och omdebatterad fråga. Modellerna för demokratiers utformning ser olika ut beroende på traditioner, politiska system och synen på vad ett idealt samhälle är. Att diskutera och analysera om och hur demokratin hotas är därför komplicerat. Några grundläggande utgångspunkter för demokratin, oavsett modell, finns ändå som gör det möjligt att identifiera och diskutera när demokratins kärnvärden utmanas och när demokratin försvagas. En absolut princip för demokrati – oavsett vilken demokratimodell man utgår ifrån – är möjligheten att genom öppna och rättvisa val med allmän och lika rösträtt kunna påverka politikens utformning och utveckling (Dahl 1998). Politisk jämlikhet, dvs att alla medborgare ska betraktas som lika kvalificerade att delta i den politiska beslutsprocessen genom att välja sina företrädare är då samtidigt, enligt statsvetarprofessorn Robert Dahl en förutsättning för att en demokrati alls ska kunna existera. Dahl menade vidare att ett antal institutioner därtill måste vara så inrättade att de garanterar föreningsfrihet, yttrandefrihet och pressfrihet (Ibid). Just dessa institutioner ingår också i V-Dems mätningar av hur det står till med den elektorala demokratin i ett land. I analysen av huruvida en demokrati hotas eller inte är det här således nödvändiga minimivärden att utgå ifrån.

2 V-Dem är världens största forskningsdatabas över demokrati och demokratisk utveckling. Databasen innehåller 450 indikatorer på demokrati och presenterar ett 50-tal index på allt från yttrandefrihet och val, till juridiska systems oberoende och mediers och civilsamhällets frihet.

Att USA är den äldsta av de demokratier som enligt V-Dems mätningar de senaste åren rört sig i auktoritär riktning, gör utvecklingen där mer anmärkningsvärd än den man kan notera i unga och sköra demokratier. Även om USA ursprungligen inte utformades för att vara en demokrati i den bemärkelsen vi förstår det idag och inte heller blev en fullständig demokrati förrän 1965, när även den afroamerikanska befolkningen blev fullvärdiga medborgare, så har den amerikanska demokratin sedan flera årtionden utgjort hörnstenen i det internationella liberala systemet. USA är också den enda supermakten efter Kalla kriget, med en ojämförlig makt, och landet har på flera sätt använt sin militära styrka för att med olika medel påverka (ibland påtvinga) andra länder ett demokratiskt styrelseskick.

Den amerikanska maktodelningsprincipen med tre olika maktgrenar (presidenten – kongressen – högsta domstolen) bygger på idén att det politiska systemet ska säkerställa en balans mellan olika intressen. Systemet utformades på ett sätt så att ingen av de tre grenarna skulle kunna dominera över de andra (Wasserman 2015). Snarare skulle de på olika sätt kontrollera och balansera varandras maktutrymme. Härigenom ville grundlagsfäderna säkerställa att systemet skulle stå starkt rustat mot – och bli en kontrast till – envælde och tyranni som kännetecknade samtidens politiska styren i Europa (Ibid). Demokratimodellen, som USA i takt med att man utvecklades i demokratisk riktning successivt byggdes upp kring, blev ett exempel på det som beskrivs som den smala ”liberala” demokratin och som ligger i linje med de individuella frihetliga värden som utgör grunden för den amerikanska samhällsmodellen generellt. Denna liberala demokratimodell innefattar, utöver det som Robert Dahl definierade för den elektorala demokratin, även diverse fri- och rättigheter, en fungerande rättsstat och frihet från korruption. Att det finns ett historiskt (empiriskt) samband mellan demokrati och liberala institutioner, till exempel maktodelning och materiell rättsstat påverkar däremot inte den begreppsliga skillnaden mellan demokrati och liberalism i dess ideologiska mening (Lundström 2021). Frihet och demokrati har genom hela den amerikanska historien emellertid utgjort en skör balansakt där de båda värdena därtill inte sällan kolliderat (Hofstadter 1948, Greenberg 1989).

Sammantaget utgör det amerikanska politiska systemet och dess syn på demokrati, en modell som primärt fokuserar på att motverka majoritetens tyranni (inklusive en ständig kamp mellan den federala makten och delstaternas autonomi) och att värna individens fri- och rättigheter och freda den privata sfären från statlig inblandning (Wasserman 2006). Det innebär att ett fåtal indikatorer (institutioner) uppfattas utgöra garantin för en livsduglig demokrati – inte någon social ingenjörskonst som omfördelar resurser av olika slag. Detta till skillnad från exempelvis den deliberativa demokratimodellen, som understryker behovet av rationella och förnuftsbaseade politiska åsiktsutbyten och därmed ett system som på olika sätt säkerställer möjligheter för

människor att göra just förnuftsbaseade val. Eller den egalitära demokratimodellen, som understryker behovet av en resursfördelning som skapar möjligheter för alla oavsett klass, etnisk bakgrund eller kulturell hemvist att kunna delta demokratiskt på ett fullvärdigt sätt (Lindberg & Teorell 2013, Wikforss 2021). Demokratimodeller är däremot inte något som ska uppfattas som renodlade system. En viss grad av deliberativa och egalitära premisser återfinns även i den smala liberala definitionen. När man ska beskriva och analysera ett samhälles utveckling i demokratisk eller auktoritär riktning behöver olika indikatorer från samtliga modeller belysas.

Demokrati handlar som bekant i grunden om *folkstyre*. Och att det – i det förtroende som ges till medborgarna att välja sina företrädare – ska finnas ett spektrum av olika sätt att tänka och tala om världen och vad som är det goda samhället. Att det ska finnas alternativ att välja mellan och ett debattklimat med högt i tak. Men i vår samtid, med en ny medielogik, nya sociala medier och en snabbriklighet som påverkar alla institutioner och människor på en rad nya sätt har det samtidigt blivit alltmer angeläget att tala om och lyfta fram, som Åsa Wikforss på ett mångfacetterat sätt gör i sin senaste bok *Därför demokrati* (2021) om och *hur* sanning, kunskap och förnuft är nödvändiga ingredienser i en fungerande demokrati, det som Robert Dahl diskuterade i termer av upplyst förståelse, dvs behovet av att medborgare har tillgång till och förmåga att tolka politiska budskap och styrande intressen (Dahl 1998). Kunskap blir i detta sammanhang, som statsvetarna Delli Carpini och Keeter har uttryckt det, *medborgarnas valuta*. I tider där sanningen och kunskap relativiseras och "fake-news" och konspirationer ges stora möjligheter att spridas, ter sig den smala demokratimodellen sig särdeles skör.

Utpekade hot mot den amerikanska demokratin

I boken – *How democracies die* (2018) pekar de båda forskarna Daniel Ziblatt och Steven Levitsky på hur lätt demokratier kan falla samman när rättssystem och myndigheter försvagas och de varnar då särskilt för utvecklingen i USA. Även om de, när boken skrevs 2018, inte såg något omedelbart hot mot att USA skulle bli en diktatur, så identifieras en lång rad utvecklingstrender som författarna menar rört sig i fel riktning sedan en längre tid. En rad aspekter pekas ut som konkreta exempel såsom att: (a) väljare inte upplever valprocesserna som rättvisa eller inte accepterar valresultatet; (b) allt fler inte respekterar politiskt oppositionella, utan ser dem som ett hot och känner en stark rädsla för vad som kan hända med "fel" president/senator/guvernör m.m.; samt att (c), det finns en ökad beredvillighet att uppfatta våld som försvarbart om "fel" kandidat vinner (Ziblatt & Levitsky 2018). Forskarna understryker likt V-DemInstitutet i Göteborg att hot mot demokratin generellt numer inte kommer från generaler som avser göra en militärkupp eller genom andra former

av revolution. De främsta hoten mot demokratin kommer i stället från valda politiker som successivt nedmonterar demokratiska principer och institutioner (Lindberg & Teorell 2013, Ziblatt & Levitsky 2018), något som även historikern Timothy Snyder beskriver i sina böcker om vägen till tyranni (Snyder 2017 & 2019). Bland de främsta hoten finns alltså demokratiskt valda ledare, som (1) avfärdar de demokratiska spelreglerna och visar att man är beredd att gå emot grundlagen, (2) förnekar politiska motståndares legitimitet genom att beskriva dem som exempelvis brottslingar, (3) vägrar fördöma politiskt våld eller till och med själv uppmuntrar till det, samt (4) är beredda på att inskränka sina politiska motståndares rättigheter genom att framhäva och glorifiera repressivt beteende hos politiker i andra länder (Ziblatt & Levitsky 2018). Detta förstärks av att folkvalda ledare även på olika sätt ökar sin makt och inflytande över media (Lürmann & Lindberg 2019). Hur Donald Trump och andra företrädare för det Republikanska partiet på flera sätt agerat i överensstämmelse med dessa punkter utvecklas av Erik Åsard i det här temanumret.

Ziblatt och Levitsky påpekar i sin analys av USA att institutioner som utvecklats ur det amerikanska politiska systemet alltid har haft sina svagheter, men att de politiska ledare som verkat inom systemet historiskt och gradvis har utvecklat en gemensam hållning av uppfattningar; en form av trosbekännelse för hur de här institutionerna ska ledas och vad som är röda linjer som inte får överskridas. Två normer har då varit vägledande enligt författarna: ömsesidig tolerans (mutual tolerance) och institutionell fördragsamhet (institutional forbearance) (Ziblatt & Levitsky 2018). Att behandla politiska rivaler med respekt och använda sig av fair play är således inte något som står uttryckt i konstitutionen men utgör en princip som har varit vägledande i den etablerade politiska praktiken (det man ofta kallar den levande konstitutionen). Den allt djupare polariseringen och det faktum att den vita majoritetsgruppen inom en närliggande framtid inte längre kommer att vara majoritet är två faktorer som de menar har skapat en epidemisk spridning av viljan att bryta mot dessa etablerade normer. På så sätt har den amerikanska konstitutionen visat sig skörare än man tidigare trott och inte alls ett skydd mot ett demokratiskt sammanbrott. Om partipolitiska sprickor förvärras och de oskrivna ”reglerna” fortsatt bryts, kan enligt författarna en framtida president mycket väl (snart) bli ett än större hot mot demokratin än vad Donald Trump var.

Även om Ziblatt och Levitsky i sin bok från 2018 skrev att det inte fanns något akut föreliggande hot om att USA skulle förvandlas till en diktatur så har båda författarna i intervjuer efter Trumps presidentskap understrukit att de överraskats av hur Trumps agerande undergrävt många demokratiska principer och detta på ett mer dramatiskt sätt och på kortare tid än de kunnat föreställa sig. I en artikel i *The Atlantic* efter sjätte januariattacken mot den amerikanska kongressen 2021 (senare publicerad via ”Protect democracy”), hävdade Ziblatt och Levitsky att den amerikanska demokratin, inte minst om Republikanerna tar

tillbaka representanthuset i mellanårsvalet 2022, är hotad på allvar. De menar att eftersom det Republikanska partiet har radikaliserats på ett så dramatiskt sätt, är risken överhängande att de kommer att försöka stjäla presidentvalet 2024 (Ziblatt & Levitsky 2021). Det Republikanska partiets möjligheter att vinna t ex kongressvalet 2022 är dessutom stora. Historiska jämförelser gör det till och med högst sannolikt. Enligt studier gjorda av FiveThirtyEight har den sittande presidentens parti förlorat mellanårsvalen med tämligen stora marginaler (i genomsnitt 9 procentenheter) trots att man året innan har lett i olika opinionsmätningar (vilket Demokraterna gör i skrivande stund drygt ett år före valet). Undantaget är George W. Bush som efter 11/9 attackerna hade stöd genom att amerikaner slöt upp i kriget mot terrorismen 2002 (Rakich 2021).

EKONOMISKA ELLER KULTURELLA FÖRKLARINGAR TILL ANTI-DEMOKRATISKA KRAFTER?

En annan forskare som på senare år lyft vår tids demokratihot och den rörelse av auktoritära populister som vinner alltmer inflytande är Yascha Mounk. I sin bok *The People vs. Democracy – why our freedom is in danger and how to save it* (2018) beskriver han hur människors tilltagande frustration över att deras vardagssituation försämrats – i kombination med upplevelsen av att politiker inte engagerar sig i "deras" frågor eller har blivit alltmer korrupta, öppnat vägar för demagoger som lovar att återgå till något som en gång varit. Mounk pekar bland annat på hur *nostalg* har blivit en kärna i de budskap som vår tids auktoritära populister använder sig av och att detta är framgångsrikt just för att den faktiska livssituationen för många familjer i ex USA inte har förbättrats på flera decennier. Klyftorna har dessutom ökat dramatiskt vilket gör att det inte alls är irrationellt att vara rädd för att framtiden ska innebära ännu fler eftergifter och tuffare villkor för dem som redan har det svårt enligt Mounk. Sviktande hopp inför framtiden är en framträdande känsla bland många idag, vilket skiljer sig markant åt från hur det var för några decennier sedan (Mounk 2018, Putman 2016, Stranne 2020).

Idén om att människors frustration bottnar i ett missnöje över att politiska institutioner inte längre bidrar till social och ekonomisk förändring till det bättre för människor stöds av flera studier (se exempelvis Judis 2016, Mischra 2017, Pettifor 2017). Pankaj Mischra har i sin studie från 2017 noterat hur vi nu bevittnar en "tid av ilska" som han menar bottnar i hur arbetare har sett sina villkor försämrats avsevärt. I kölvattnet av detta har personer som Trump kunnat hävda sig som "försvarare av dem som lämnats i bakgrunden" av globaliseringen (Pettifor 2017). Andra beskriver hur skiftet från att stimulera efterfrågan och minska ojämlikheter till en nyliberal agenda av avregleringar, låglönejobb och massiva skattesänkningar framför allt för förmögna under 1980/90-talen öppnade för auktoritära populister att bli en röst för missnöjet som följde (Judis 2016). Pengarnas och särintressenas stora inflytande över politiken i USA förstärker de här upplevelserna.

Andra forskare vill snarare rikta ljuset mot upplevelsen av en *kulturell back-lash* bland många människor i västvärlden generellt – och i USA i synnerhet. En känsla som också det följt av globaliseringen men då från perspektivet hur den vita majoriteten i USA uppfattar sina privilegier som hotade. Detta är något som framkommit i stora studier av bland andra Norris och Inglehart (2019) och Abranjo och Hajnal (2015). Norris och Inglehart förnekar visserligen inte att stödet för auktoritära ledare är större bland grupper som förlorat ekonomiskt på globaliseringen, men de menar att den kulturella reaktionen mot den kraftfulla liberaliseringen rörande värdefrågor som familjesyn, sexualitet, ras med mera har en större betydelse. Dessutom vill dessa väljare att deras land ska stå sig starkt i konkurrens med andra och att de politiska ledarna ska prioritera *sina* medborgare, vilket de uppfattar står i motsats till globaliseringens principer och försvagningen av nationalstaten. Att rasism motiverade många av Trumps väljare, till och med mer än inkomstklyftor och orättvisor, har även framkommit i en rad studier efter valet 2016 (Abramowitz 2018, Edsall 2019, Wood 2017). “Kulturell oro” och rasism har varit helt centralt för Trumps popularitet enligt undersökningar gjorda av exempelvis forskningsinstitutet PRRI (Cox m.fl 2017).

De här olika perspektiven på vad försvagningar i demokratiska värderingar bottnar i, står egentligen inte i motsats till varandra utan kan och bör förstås, precis som Erik Åsard och Martin Gelin argumenterar för i sin bok *Hotet mot demokratin* (2019), som interagerande problem som behöver beaktas parallellt. Kulturell oro kan (och har inte sällan) sitt ursprung i en konkret främlingsfientlighet, men det kan också uppstå i konkurrens om knappa resurser. Indikatorer på vad som bidrar till att nedmontera olika demokratiska principer bör också sökas på olika nivåer, i människors mentala kartor såväl som i formella förändringar i de institutioner som ska värna och bevara våra friheter.

Oroande utvecklingstendenser i USA

Nedan följer en genomgång av några av de utvecklingstrender som vi kan se i det amerikanska samhället idag och som på olika sätt försvagar demokratin. Det är faktorer som, om de inte bromsas, riskerar att förstärka varandra i en negativ utvecklingsspiral och successivt destabilisera samhället mer och mer.

Blicken i den här texten är till stora delar riktad mot förändringar som det Republikanska partiet drivit på under det senaste decenniet eftersom en rad saker av det som gjorts av dem, av bedömare har uppfattats som ”systemhotande”. Det är emellertid viktigt att framhålla att en rad andra samhällstrender som undergräver demokratin robusthet inte är partibundna utan har påverkats av såväl demokraternas som republikanernas politik och retorik. Några av dessa utvecklingstrender berörs också nedan, om än i mindre detaljerad form.

FÖRÄNDRINGAR AV DELSTATERNAS VALLAGAR

Som beskrevs inledningsvis har vi under det senaste årtiondet sett flertalet förändringar i delstaters vallagar som en, i princip enig forskarkår, finner ytterst problematiska och som nu gör att man slår larm. De som stödjer de nya vallagarna hänvisar till argument som valintegritet och att valen genom dessa nya regler ska garanteras bli fria från bedrägerier som de menar är vanligt förekommande idag. Påståendena om oegentligheter (eng. voter fraud) har byggts upp sedan en längre tid i det Republikanska partiet, men har förstärkts av Donald Trump som redan 2016, och trots att han då *vann* valet, hävdade att det förekommit omfattande fusk och att han inte bara vunnit en majoritet av elektorsrösterna, utan egentligen även vunnit de s.k. "popular votes". Trump har sedan fortsatt att hävda att olika sorters valfusk är vanligt förekommande och successivt stärkt bilden bland sina följare att exempelvis illegala invandrare kan rösta, att vissa röster räknas flera gånger och att demokrater bussar människor från olika delstater för att rösta även i valdistrikt man inte själv bor i. Detta utan att det finns något stöd för dessa påståenden (Brennan Center for Justice 2017). Snarare visar en lång rad oberoende studier under senare decennier att det inte förekommer några felaktigheter i de olika amerikanska valen som skulle påverka valutgången i en viss riktning (Brennan Center for Justice 2017, Levitt 2007).

Ett målande exempel är Arizona där Trump påstod att det förekommit omfattande valfusk. Vid partioberoende undersökningar av valseدلarna hittades 182 valseدلar som bedömdes ogiltiga – av över tre miljoner (Christie & Cassidy 2021). Ändå har republikanskt färgade medier öppet stött påståenden om fusk och därmed möjliggjort dess breda spridning. Donald Trumps attacker på demokratin marknadsförts därtill av stora och inflytelserika (resursstarka) republikanska grupper (Mayer 2021). Resultatet har bland annat blivit att det från början lösa uppropet #StopTheSteal lyckats organisera sig till en stor rörelse. Dessa påståenden om valfusk legitimerar samtidigt de förändringar av vallagar, som nu görs och som i framtida val kan åstadkomma just det som Trump och Republikanerna inte lyckades med 2020, nämligen att vända resultatet till egen fördel (Ibid).

BAKGRUND TILL NYA HÅRDARE VALLAGAR

Hur de nya vallagarna ser ut återkommer vi till strax men först behöver förändringarna som nu görs placeras in i sitt sammanhang, nämligen i John McCains (Republikanernas) valförlust mot Barack Obama 2008. Politiska bedömare från både höger och vänster hävdade i eftervalsanalyserna att Republikanerna för överskådlig framtid var "dömda" förlorare eftersom deras väljarbas kraftigt sjunkit i antal, vilket gjorde det alltmer osannolikt för dem att i framtiden kunna vinna presidentposten. 2010 års Census (folkräkning), som alltså bara kom ett par år efter Obamas valseger, visade därtill att den amerikanska befolkningen var på väg mot ett demografiskt skifte där den vita majoriteten förväntas bli en minoritet runt 2043, vilket gjorde läget än mer akut. I en analys

inom det republikanska partiet, det s.k. "Growth and Opportunity Project", konstaterades att man måste hitta nya vägar för att attrahera väljare. Men i stället för att omforma det politiska innehållet för att nå nya väljargrupper med ett modernt politiskt innehåll, initierade några profilerade republikaner med Karl Rove och Ed Gillespie i spetsen, en plan med "tricks" som avsåg häva partiet från fritt fall. David Delay kunde i en studie från 2016 visa att denna plan, känd som "Ratf*king" innebar att man förberedde sig för att manipulera valutgången i framtida val. Redan kända och tidigare använda – men ljusskygga – verktyg och metoder togs med detta till helt nya nivåer (Deley 2016).

En massiv kampanj och ett strategiskt arbete inom partiet för att implementera denna plan blev möjliga tack vare pengar från stora bidragsgivare (Open Secrets). Med deras hjälp kunde man påbörja arbetet med att aktivt skapa möjligheter att utforma nya vallagar och använda Censusräkningen till nya 'innovativa' valdistriktsindelningar. I valet 2012 röstade dessutom en högre procentandel av afroamerikanska väljare än vita – 66,2 procent mot 64,1 procent (Census 2013), vilket ytterligare spädde på scenariot att republikanska värderingar var hotade (afroamerikaner röstar till över 90 procent på Demokraterna). De här förändringarna i såväl demografi som valdeltagandet i olika grupper där färgade väljare kommer att kunna spela en avgörande roll även i valkretsar där de inte är i majoritet, har samtidigt uppmuntrat rasistiska krafter och den vita maktrörelsen att öka sin mobilisering utifrån detta scenario. Och som vi idag känner till, allierade sig Donald Trump med dessa krafter i sin kampanj 2015–2016 och fortsatte sedan att flörta med dem under hela sitt presidentskap (Gelin & Åsard 2019).

VALLAGAR SOM FÖRSVÅRAR FÖR VISSA GRUPPER ATT RÖSTA

Den ena delen av de förändringar av vallagar som nu successivt implementeras rör regler och riktlinjer som införs som försvårar för vissa grupper att använda sin rösträtt. En lång rad nya lagar har införts i framför allt den amerikanska södern sedan 2013 som på olika sätt begränsar tillgången till vallokaler, öppettider, möjliga sätt att rösta och som försvårar information om valproceduren på olika språk. Det kan också handla om speciella ID-handlingar för att få rösta. Dessa lagändringar är en direkt följd av ett utfall i Högsta domstolen från 2013, *Shelby County vs Holder*, som fastslog att delstaterna var fria att inrätta nya och egna vallagar utan Justitiedepartementet godkännande eller diskussioner i federala domstolar, något som krävts tidigare (Legal Information Center). En studie av Ben Jealous och Ryan P. Heygood (2014) kartlade effekterna av *Shelby County vs Holder* i fem delstater direkt efter mellanårsvalet 2014 (Texas, Alabama, North Carolina, Virginia och Georgia). Ett par exempel på vad man hittade:

Texas, Alabama, Virginia och North Carolina efter 2013

Som en direkt konsekvens av utfallet i Högsta domstolen 2013 implementerade

Texas en av landets hårdaste lagar för identifikationshandlingar vid allmänna val. Delstaten hade redan 2011 krävt av väljare att de skulle uppvisa någon av sju specifika ID-handlingar för att de (1), skulle kunna registrera sig att rösta och/eller (2), för att de skulle kunna avlägga sin röst i vallokaler. Dessa bestämmelser hade dock blockerats av Justitiedepartementet (mars 2012) utifrån att föreskrifterna ansågs strida mot 1965 års Voting Rights Act, eftersom hundratusentals människor saknade de efterfrågade handlingarna och det hela skulle slå oproportionerligt hårt mot Hispanics. Även en panel av tre domare i en federal domstol hade avslagit vallagen under sektion 5 i Voting Rights Act. Läget förändrades efter Högsta domstolens dom i målet *Shelby County vs Holder*. Nästan omedelbart efter att domstolen meddelat sitt utfall i målet, kunde Texas implementera lagförslaget från 2011 eftersom det inte längre fanns några hinder för den typen av inskränkningar. Samtliga av de regler för ID-handlingar, som hade presenterats 2011 men fått avslag, infördes med omedelbar verkan (Levine & Rao 2020). Utvärderingar av lagen har visat att de olika kraven på ID-handlingar bland annat medfört en kostnad för familjer med väldigt knapp ekonomi och att det svårligen blir en prioritering i den här gruppen att använda pengar för att rösta (Jealous & Heygood 2014). I Texas påverkades ca 1,2 miljoner människor av de hårdare reglerna. Samtidigt var marginalen för valutgången vid 2012 års senatsval 1 260 816 röster (ibid.). I delstaten blev också student-ID som många unga väljare redan hade tillgång till, ogiltigt som identitetshandling, medan exempelvis vapenlicenser godkändes.

Även lagändringar i Alabama efter 2013 påverkade människor ur de lägre samhällsklasserna negativt när det gäller möjligheten att kunna delta i olika val. Ca en halv miljon väljare där saknade de legitimationshandlingar som de nya lagarna krävde. Även lågt räknat var det minst en kvarts miljon röstberättigade som i praktiken fick försvårade möjligheter att kunna avlägga sin röst. Segermarginalen för den republikanske guvernören var 320 139 röster. Även i Virginia kan effekten sägas vara uppenbar. Där beräknas ca 198 000 väljare ha påverkats samtidigt som segermarginalen i senatsvalet 2014 endast var 16 727 röster (Jealous & Heygood 2014).

Hårdast ut efter 2013 gick däremot North Carolina som införde vad som kom att kallas för en "monsterlag", med en lång rad nya regler. Eftersom människors möjligheter att rösta kringsskars på ett extremt omfattande sätt tvingades man senare, efter ett domstolsutslag, att backa (Berman 2016), något som uppfattades som en seger för rösträtten bland svarta i North Carolina. Det har dock inte hindrat delstaten från att senare lägga fram nya, modifierade förslag, som innebär en rad inskränkningar, om än mindre omfattande än det ursprungliga förslaget (ibid.).

Oberoende rapporter från utredningar gjorda av US Government Accountability Office (GAO) har visat att nya lagar som sedan 2013 kräver specifika ID-handlingar har minskat valdeltagandet i särskild stor omfattning bland afro-amerikanska väljare (Voters of color). *Shelby County vs Holder* underminerade

på så sätt enligt experter, sektion 4b i Voting Rights Act från 1965 (läs vidare; justice.gov 1965) som brukar kallas för kronjuvelen i medborgarrättslagen och som har tjänat som en form av "checkpoint" – en bastion – mot diskriminering av rösträtten. GAO-rapporten pekar särskilt ut Texas, Alabama och Virginia i detta avseende och de nya lagar som infördes där inför mellanårsvalet 2014 (US Government Accountability Office 2014).

FÖRÄNDRINGAR I VALADMINISTRATIONEN INFÖR 2022

Efter ytterligare valframgångar för republikanerna i valet 2020, och utifrån partiets ambition att ytterligare stärka sina chanser att vinna 2022 och 2024, har nu ytterligare lagförslag presenterats i olika delstater. Det 'Statement of Concern' som är undertecknat av över 300 amerikanska forskare och som nämndes i inledningen av artikeln, pekade utifrån dessa nya lagförslag, i synnerhet ut förändringar i *valadministrationen* som ett särskilt starkt hot mot demokratin. Rapporten "*A Democracy Crisis in the Making*", som publicerades via *Voting Rights Lab* (VRL), en partipolitiskt obunden organisation som kartlägger alla lagar och lagändringar som reglerar amerikanska väljares möjligheter att rösta i olika val, visar problemens omfattning. Studien är genomförd som ett samarbetsprojekt mellan Law Forward, Protect Democracy och United States Democracy Chamber (alla politiskt obundna) och i den har över 2 600 vallagar studerats som på olika sätt styr valprocedurerna för amerikanska väljare. Man identifierade där minst 148 nya lagar i 36 av USA:s delstater de senaste åren som kunde klassificeras som lagar med "omfattande betydelse" på så sätt att de åsidosätter grundläggande principer om hur val ska skötas (VRL Report 2021).

Men innan vi tittar närmare på innebörden av de här senaste förändringarna kan det vara viktigt att känna till lite om hur valadministrationen historiskt sett ut i USA. Genomgående kan sägas att valen genom historien administrerats av lokala myndigheter, alltså nära kopplat till och utformat efter lokala förutsättningar (Hawkins 2019). Över tid har processen successivt professionaliserats för att förhindra partiska hänsyn och felaktigheter, men variationer utifrån lokala och regionala förutsättningar har ändå tillåtits finnas kvar. Delstaternas "secretary of state" har samtidigt haft det yttersta ansvaret för processen och för att säkerställa att vissa nödvändiga standarder ska finnas på plats och gälla alla (ibid.). På federal nivå har det därtill funnits vallagar som å sin sida garanterat några nationellt likvärdiga villkor (ex Voting Rights Act som garanterade minoriteter fullvärdig rösträtt 1965). Nu har emellertid, sedan valet 2020, lagförslag lagts fram som hotar att äventyra systemet och framtida val på så sätt att valutgången i stället kommer att kunna styras efter politisk färg.

FYRA OLIKA FORMER AV HOT MOT OPARTISK VALUTGÅNG

Av de 148 nya lagförslag (några har ratificerats, andra beslutats eller är uppe för avgörande) som rapporten "*A Democracy Crisis in the Making*", identifierade

innebär särskilt stora förändringar, kunde man klassificera fyra olika former av hot mot en opartisk valutgång. Rapporten understryker också att dessa förändringar kan få betydelse redan i presidentvalet 2024. De fyra kategorierna är; (1) Seizure of control over election results, (2) Seizure of election responsibilities, (3) Meddling in election minutiae och (4) Imposition of criminal or other penalties for election decisions. Författarna till rapporten menar att genom att genomföra någon eller flera av dessa förändringar så skapas en potentiell risk att politiker kan påverka valprocessen på ett otillbörligt sätt. Vilka delstater som infört eller avser införa de här nya lagarna anges i tabellen nedan:

	Seizure of control over election results	Seizure of election responsibilities	Meddling in election minutiae	Imposition of criminal or other penalties for election decisions
Alabama				X
Arizona	X	X	X	
Arkansas		X	X	X
Connecticut		X		
Florida			X	
Georgia		X	X	
Indiana		X	X	
Iowa				X
Kansas		X	X	
Kentucky		X		
Maryland		X		
Michigan		X	X	
Missouri	X	X	X	
Nevada	X			
New York			X	
North Carolina		X	X	
North Dakota			X	
Oklahoma		X		
Pennsylvania		X		
South Carolina		X	X	
Tennessee		X	X	
Texas		X	X	X
West Virginia			X	
Wisconsin			X	X
Wyoming			X	

Det första området av de fyra handlar om att lagstiftarna (delstatskongresser) försöker skaffa sig kontroll över valresultaten. I praktiken innebär det att man ger delstatspolitikerna makten att bortse ifrån väljarnas vilja om valresultatet inte faller ut i enlighet med deras intresse. Det andra området handlar om att lagstiftarna tar över makten avseende ansvarsfördelningen i valprocessen. I åtminstone 16 delstater har man nu förändrat (fastslagit) eller föreslagit att

man ska ta bort vissa valadministrativa uppgifter från den verkställande makten (guvernören), eller Secretary of state eller andra tjänstemän där ansvaret tidigare legat, och i stället förlägga det till delstatskongressen. Det handlar då exempelvis om vem som ska avgöra när alla röster är färdigräknade och vilka som är giltiga/ogiltiga och därmed när man anser att man har tillräckligt underlag för ett resultat. Det tredje området rör hur lagstiftarna i delstaterna ger sig själva rätten att lägga sig i olika valdetaljer, det vill säga olika teknikaliteter som att godkänna valedlars utformning och kontrollera röstmaskiner, en form av mikromanagement, något som också har stor betydelse för rätts-säkerheten. Den sista av de fyra lagändringsformerna gäller ett kluster av lagförslag som medger nya straffrättsliga och civilrättsliga påföljder mot lokala valadministratörer. Ett exempel återfinns i Texas där man kan straffas om man som valadministratör ifrågasätter en rösträknares arbete (VRL Report 2021 I:6f). Sammantaget understryks att de här lagförslagen på ett påtagligt sätt äventyrar rättvisa val och grundläggande demokratiska principer. Det kommer således att bli möjligt i de delstater som implementerar dessa nya lagar att fatta beslut om valresultatet som strider mot utfallet i valet, dvs folkviljan.

Den mest alarmerande av de här förändringarna är just att det ger delstatskongresserna möjlighet att stjälpå ett resultat de ogillar. Det innebär att de spärrar som hindrade republikaner i delstater som Georgia³ och Arizona att 2020 kullkasta resultatet i presidentvalet med hänvisning till "bedrägeri", kan komma att tas bort till valet 2024 (VRL Report 2021 I:8). En ytterligare aspekt som framkommer i rapporten är att de tillfälliga möjligheter som skapades under pandemin i olika delstater, med avsikten att göra det möjligt att rösta på ett mer flexibelt sätt under en pågående kris, nu samtidigt förbjuds på flera håll. Exempel är ökade öppetider, längre tidsintervall för brevröstning eller att få dela ut förtäring vid längre köbildning. Sammantaget menar utredningen att det som nu händer inte är något mindre än en "disaster in the making" (VRL Report 2021 I:29).

Bland annat till följd av de här nya lagförslagen och lagändringarna har profilerade republikaner som inte tillhör "Trumpfalangen" inom partiet, liksom initierade skribenter, varnat för att den inledningsvis amatörmässiga "stop-the-steal" rörelsen, som formerades efter valet 2020, nu har utvecklats till ett avancerat projekt som organiserar en rikstäckande kampanj för att säkerställa att Trumpfalangen i partiet kommer att ha den kontroll över olika nivåer av valmyndigheter i valet 2024, de saknade 2020 (Kagan 2021). De menar att transformeringen av den amerikanska demokratin mot en autokrati genom detta har förstärkts ytterligare bara under det gångna året (Wolf 2021). Problemet har alltså inte minskat som en följd av att Trump lämnat Vita huset. Republikanska tjänstemän som stod emot

3 I detta val blev Georgias secretary of state, (rep) Brad Raffensperger känd när han tillsammans med delstatsguvernören Brian Kemp vägrade att kullkasta resultatet genom att hålla fast vid att valet hade varit rättssäkert och rättvist.

påtryckningarna efter valet 2020 motas nu systematiskt bort genom en allvarlig politisering av valprocessen. De "checks and balances" som grundlagsfäderna skapade för att hindra maktmissbruk förutsåg inte att någon nationell partisolidaritet som överordnas annat skulle kunna växa fram; inte heller kunde man förutse att kongressledamöter och senatorer skulle vägra att reglera presidentens maktutövande för att rädda det egna partiet. Det är emellertid påtagligt menar Kagan och Wolf bland andra, att partiloyaliteten de senaste decennierna har överordnats idén om de olika maktgrenarnas roll i systemet (Kagan 2021). Resultatet är att republikanerna numera inte definierar sig utifrån någon ideologi, utan utifrån en trofasthet mot Trump (Wolf 2021). De nya lagarna och lagförslagen är ett direkt och allvarligt hot mot det mest grundläggande aspekterna av demokratin.

NYA VALDISTRIKT – "GERRYMANDERING"

En annan del av det amerikanska valsyste­met som inneburit en nedmontering av en rad demokratiska principer är "re-districting" eller "gerrymandering" som det kallas i folkmun. Begreppet är välkänt för många och handlar om sättet på vilket man ritar/delar in valdistrikt runt om i USA, men innebörden av fenomenet och vilka metoder som i praktiken används när delstaterna vart tionde år ska rita om sina valdistrikt är möjligen inte lika känt. Uttrycket gerrymandering har sitt ursprung från 1812 när dåvarande guvernören i Massachusetts Elbridge Gerry undertecknade en lag där en justering av valkretsindelningen gynnade hans eget parti. Det nya distriktet fick formen av en mytisk ödla (salamander) och sedan dess beskriver ordet gerrymandering hur valdistrikt ritas om för att gynna en särskild politisk kandidat, ett visst parti eller en väljargrupp (Stranne och Torén-Björ­ling 2020). Distriktet det handlar om är de geografiska områden på delstatsnivå som utgör väljarunderlaget för valet av ledamöter till representanthuset i den amerikanska kongressen och till delstaternas egna lagstiftande församlingar (delstatskongresserna).

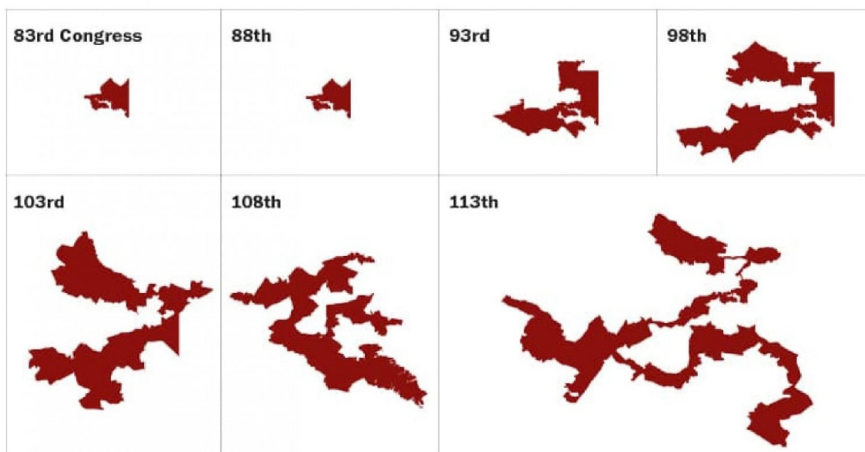
Valdistriktens utformning bestäms av guvernören och delstatens kongress i samband med att folkräkningen (Census) är genomförd, vilket alltså sker vart tionde år. Distriktens utformning får på det sättet konsekvenser i flertalet val (det är exempelvis val till kongressen vartannat år). Att rita om valdistrikt så att det gynnar det egna partiets intresse har en lång tradition bakom sig och har utnyttjats av både demokrater och republikaner. Det strider inte heller mot konstitutionen att använda möjligheten att basera valkretsindelningen på politisk tillhörighet. Sättet på vilket det här har gjorts och i vilken omfattning har dock förändrats över tid och det senaste decenniet har det kommit att uppmärksammas som ett problem av såväl forskare som demokratiinstitut och organisationer som driver frågor som rör minoriteter och andra utsatta grupper (Fairdistrictspa.com).

Att gerrymandering har kommit att bli en så omdebatterad fråga på senaste tiden har också det att göra med utvecklingen sedan 2010. Republikanerna

vann i mellanårsvalet det året stora framgångar i många delstatsval, vilket gav dem en unik möjlighet att stöpa om flera betydande distrikt (Stranne & Torén-Björling 2020). Av samma skäl som beskrevs kring utformningen av nya vallagar, nämligen det Republikanska partiets insikt om problemen med att vinna framtida val, blev även gerrymandering något som utnyttjades effektivt. En annan faktor som gör principen till en ”ny” och aktualiserad fråga är de förändrade förutsättningar vår tids teknikutveckling skapar. Numera kan man med hjälp av sofistikerade metoder och modeller enkelt räkna ut hur väljare fördelar sig ända ner till gatunivå. Eftersom väljare i USA registrerar sig utifrån parti har man mycket god kännedom om hur väljarsympatier ser ut i olika områden. Utifrån denna kunskap finns det sedan två sätt att gå tillväga: (1) man ritar distriktet så att det samlar så många motståndsväljare som möjligt i ett distrikt – s.k. ”packing”, eller (2) man splittrar upp motståndsväljarna i flera olika distrikt så att de inte får majoritet någonstans utan fördelas om – s.k. ”cracking”. På detta sätt minskar det totala inflytandet för det rivaliserande partiet och effekterna blir ofta tydliga (Greer 2012).

Som exempel kan nämnas Wisconsin 2018 där Republikanerna endast fick 46 procent av rösterna till delstatskongressen men kunde säkra 64 procent av platserna i densamma (Mills 2018). Eller Pennsylvania vid kongressvalet 2012 då Demokraterna vann med över 100 000 röster men Republikanerna trots det vann 13 av 18 valkretsar. Man fick 71 procent av platserna i kongressen med bara 48 procent av rösterna (se vidare Princeton Gerrymandering Project och FairVote). En liknande snedfördelning fast till fördel för Demokraterna skedde samma år i Illinois med den skillnaden att partiet i vart fall hade vunnit en majoritet av rösterna (54 procent) men fick 72 procent av platserna i delstatskongressen (Zorn 2018). Att valdistrikten ritas upp genom principerna cracking och packing resulterar i distrikt som över tid tagit sig ytterst märkliga former:

THE EVOLUTION OF MARYLAND'S THIRD DISTRICT

SOURCE: Shapefiles maintained by Jeffrey B. Lewis, Brandon DeVine, Lincoln Pritcher and Kenneth C. Martis, UCLA.
 Drawn to scale.
 GRAPHIC: The Washington Post. Published May 20, 2014

UTFALL FRÅN HÖGSTA DOMSTOLEN VISAR EN FÖRÄNDRAD ATTITYD

Att valdistrikten ritas om handlar i grunden om att justera distrikten utifrån förändringar i befolkningsunderlaget (väljarunderlaget) så att distrikten har ungefärligen lika stor procentandel av delstatens totala befolkning för att varje röst ska väga lika mycket. En ledamot i den amerikanska kongressen ska således representera en viss procentandel av väljarna i en delstat. Delstaterna har olika många distrikt (ledamöter) baserat på hur stor delstatens befolkning är. Variationerna i antalet valdistrikt i en delstat blir därför stora; Illinois har exempelvis 18 kongressledamöter (utsedda i var sitt valdistrikt) medan Nebraska endast har tre (govtrack.us). Att ledamöterna i praktiken representerar en korrekt andel av väljarunderlaget i delstaten är däremot inte en självklarhet. Snarare har det funnits flera exempel på hur det sett väldigt olika ut i en viss delstat. Högsta domstolen har dock i flera viktiga avgöranden genom historien slagit fast att väljarunderlaget inte får vara för ojämnt fördelat mellan en delstats olika distrikt. Men en förändring i domstolens senare tolkning av principen pekar i riktning mot att den normen försvagats.

Exempel på domar i Högsta domstolen i frågan om just fördelningen av väljare i varje distrikt som brukar pekas ut som betydelsefulla (National Conference of State Legislatures) är t ex *Reynolds v. Sims*, 377 U.S. 533 från 1964 där man tog upp utformningen av valdistrikten i Alabama som vid tiden för prövningen inte hade ritat om sina distrikt sedan 1903. Det visade sig då att det största distriktet i senatsvalet hade 41 gånger så stort väljarunderlag som det minsta distriktet och att det största distriktet i valet till representanthuset hade 16 gånger så många som det minsta. HD underströk i sitt utlåtande att valdistrikten ska ha en jämn fördelning av väljare och att Alabama behövde göra en betydande förändring för att det skulle anses vara grundlagsenligt. I fallet *Karcher v. Daggett*, 462 U.S. 725 1983 underströk HD på samma sätt att populationen av väljare i en delstat ska fördelas jämnt mellan valdistrikten. Denna gång gällde fallet New Jersey. Ett utfall från 2016 gav däremot ett annorlunda resultat, vilket föranlett juridiska experter att uppfatta ett skifte i Högsta domstolens uppfattning. I *Evenwel v. Abbott*, 136 S. Ct. 1120 2016 bekräftade nämligen Högsta domstolen att dess tidigare ståndpunkt att delstaterna ska använda den totala befolkningen för att uppnå ”en person – en röst” ska gälla som grundprincip, men att andra metoder också är tillåtna, exempelvis att använda registrerade väljare och dela upp distrikten utifrån dessa, något som bör ses en glidning som riskerar att missgynna grupper med lågt valdeltagande (National Conference of State Legislatures).

Distrikt får inte vara rasdiskriminerande

Som nämnts är justeringar i valdistrikten baserat på politisk tillhörighet inte uttryckligen olagligt. Något som däremot är förbjudet är att rita om distrikt så att de blir rasdiskriminerande. I praktiken är detta dock svårt att förhindra och

flera människorättsorganisationer har slagit larm om hur valdistrikten i praktiken diskriminerar minoriteter. Sedan 1960-talet då nya medborgarrättslagar gjorde afroamerikaner till fullvärdiga medborgare med okränkbar rösträtt har flera utfall som prövats påvisat otillbörlig indelning utifrån ras, och utfallen från HD har varit samstämmiga i sin kritik. I fallet *Shaw v. Reno*, 509 U.S. 630 1993 där målsägande hävdade att ett distrikt i North Carolina var "racial gerrymandered" menade HD exempelvis:

Legislative and congressional districts will be struck down by courts for violating the Equal Protection Clause if they cannot be explained on grounds other than race. While not dispositive, "bizarrely shaped" districts are strongly indicative of racial intent.

På samma sätt ansåg HD 1996 i *Bush v. Vera*, 517 U.S. 952 att tre nya distrikt i Texas (av 30) hade utformats utifrån rasmässiga faktorer på ett "bisarrt" sätt och därmed inte konstruerats så "kompakt" som är önskvärt. Slutsatsen var att valdistrikt behöver vara någorlunda sammanhållet utformade för att inte riskera att uppfattas som rasmässigt grundade. I utfall efter 2013 och HD:s tolkning av *Shelby County vs Holder*, har stämningar med hänvisning till rasmässig åtskillnad emellertid inte tolkats som ett lika tydligt problem. *Cooper v. Harris*, No. 15-1262, 581 U.S. ___, 137 S. Ct. 1455 från 2017 gav exempelvis en vidare/mer öppen tolkning av vad som är en valdistriktsindelning baserad på partisympatier och vad som skulle kunna tolkas som en rasmässig indelning (National Conference of State Legislatures).

Rättsprocesser runt gerrymandering pågår nu i många delstater och ett par av de mest extrema försöken att styra valutgången genom 'cracking' och 'packing' har fått backa, exempelvis i North Carolina och Pennsylvania, men på många håll har distrikten blivit alltmer tydligt indelade. Brennan Center for Justice menar att Högsta domstolen genom sina domar under senare år har visat att de inte avser göra någonting åt problemen med att distrikten nu ritas på ett sätt som skapar stor diskrepans mellan majoritetsutslaget i valen och hur platser fördelas samt att rasmässiga indelningar riskerar att bli normerande (Ibid).

Distriktens utformning spelar roll för valdeltagande

Hur distrikten ritas upp har också visat sig ha stor betydelse för valdeltagandet. Ballotpedia, en oberoende digital encyklopedia för fakta om den amerikanska valprocessen, har kartlagt valet 2020 och kommit fram till att det enbart var 41 av representanhusets 435 platser (9,4 procent) som kunde betecknas som öppna då (U.S. House battlegrounds 2020). De övriga 90, 6 procenten var alltså mer eller mindre destinerade för det ena eller andra partiet. Det gör att många väljare uppfattar att deras röster saknar betydelse.

Under 2021 var det återigen dags för delstaterna att rita om sina valdistrikt utifrån folkräkningen 2020. Valutgången 2020 innebar att 27 av

landets guvernörer är republikaner (23 demokrater) och att 29 delstater har en republikanskt styrd delstatskongress (Multistate Insider Resource). Därmed är möjligheterna för republikanerna betydande att fortsätta på den inslagna vägen att försöka påverka utfallen av valen även de närmaste tio åren. En bit in i processen varnar bedömare nu också för vad de ser hända. Exempelvis skriver Paul Waldman i Washington Post den 18 november 2021:

The word “redistricting” doesn’t carry the same inherent drama as a crowd of rabid thugs breaking doors and windows to storm the Capitol. But the way it’s proceeding right now, in its own way it’s just as much of an assault on our democracy. //...// The process, which happens after every census, is not yet complete //...// But it’s already shaping up to be a profound diminution of democracy.

Bara ett knappt tiotal av delstaterna i USA har överlåtit arbetet med att utforma valdistrikten till politiskt oberoende kommissioner. De alltmer och allt fler extrema exempel man idag ser runt om i USA:s olika delstater vad gäller utformningen av valdistrikten gör att forskare sedan en längre tid pekat på behovet av att reglera möjligheterna att rita om valkretsar utifrån partitillhörighet (Lessig 2019). Samtidigt är risken stor att demokratiskt styrda delstater följer efter den utveckling som drivits på av republikaner.

Samhällstrender som bidrar till demokratins försvagning

Nya vallagar som rör medborgares möjligheter att rösta och valadministrativa aspekter, liksom hur man utformar valdistrikt, är konkreta exempel på förändringar som inskränker de mest grundläggande av våra demokratiska principer: rösträtten och idén om varje rösts lika värde. Det är allvarligt i sig men riskerar att successivt minska tilltron till systemet och därmed försvaga det från flera håll. Men det finns en lång rad andra utvecklingstrender i USA som under de senaste decennierna rört sig i en riktning som också kan sägas vara utmanande för demokratins robusthet, även om vi väljer att utgå ifrån en smal demokratimodell: (1) den fördjupade polariseringen både bland allmänheten, i politiken och i media, (2) den minskade tilltron till den amerikanska samhällsmodellen, bristande framtidstro och reella socioekonomiska problem, och (3), vikande förtroende för den politiska ”eliten” och politiska institutioner. Det rör sig således om en mix av faktorer som på olika sätt spår på misstron mot och missnöjet med systemet och som riskerar att skapa en självförstärkande logik vars negativa effekter kan vara svåra att bromsa. Det finns inget skäl, och framför allt är det i princip omöjligt, att rangordna i vilken grad dessa trender hotar den amerikanska demokratin, men en faktor som försvårar för dem som

vill motverka de negativa utvecklingstrenderna och som därmed kan sägas vara överordnat annat, är (4), pengarnas tilltagande inflytande över politiska beslutsprocesser. Det är ett problem som vuxit fram över lång tid men som förstärks av Högsta domstolens beslut Citizen United Act från 2010, som ger enskilda bidragsgivare möjlighet att skänka hur mycket pengar som helst till en kampanj.

PENGARNAS ÖKADE INFLYTANDE ÖVER POLITISKA PROCESSER

Såväl pengar som framträdande lobbygrupper, policyinstitut och tankesmedjor (think tanks) genom vilka mycket av pengarna passerar, har länge haft stort inflytande över politiker och politiska beslutsprocesser i USA (Abelson 2018, Rich 2004). Donationer och engagemang i mindre eller större tankesmedjor fyller en viktig funktion för gräsrotters politiska deltagande, och många framgångsrika ”kampanjer” och framgångsrikt lobbyarbete har bidragit till att få upp frågor på dagordningen som möjligen annars skulle passera obemärkta. Men det är ett sedan länge uppmärksammat problem att pengarna kommit att styra alltmer av politiken och att det är de stora donationerna som tagit över till förmån för storföretagsintressen och enskilda starka intressen som formeras via lobbygrupper. Experter talar idag om systemet som alltigenom korrupt (Lessig 2019). Samtidigt har policyinstitut och tankesmedjor rört sig från visionära projekt som skulle erbjuda amerikanska politiker olika perspektiv och ”hjälp att tänka”, till alltmer ideologiskt färgade och drivna satsningar utifrån ensidiga intressen (Rich 2004).

Institutionerna presenteras och uppfattas trots det ofta som fortsatt oberoende. Med sina analyser och sina direkta kopplingar till enskilda politiker och som rådgivare i olika instanser i de alltmer politiserade administrationerna, har de skaffat sig en påtaglig makt. Lobbygrupperna har inte bara blivit en accepterad del av policyprocessen i Washington, utan blivit alltmer centrala i beredningsprocessen av nya lagförslag m.m. I takt med den politiska polariseringen fördjupats, ser vi samtidigt hur ordförandena i kongressens olika utskott inte sällan ensidigt kallar experter från de policyinstitut som de själva ser som lämpliga, varpå utfrågningar fått en tydlig politisk slagsida; de ger inte en balanserad bild för utskottsledamöterna att ta ställning till i olika sakfrågor (Stranne 2015).

Idag finns det ca 1 800 tankesmedjor i USA och även de mindre instituten (eller andra organiserade grupper) kan vid rätt tillfälle få gehör för en specifik sakfråga, men de stora tunga aktörerna på K-Street i centrala DC har ojämförligt störst inflytande, något som mäts utifrån mediegenomslag, påverkan på opinionen och konkreta lagförslag i kongressen. Pengarnas och lobbygruppernas oproportionerliga inflytande har vuxit fram som ett allt större problem de senaste decennierna. Daniel Lindvall beskriver i sin artikel i detta tidskriftsnummer exempelvis hur klimatlobbyn effektivt motarbetade initiativ på

klimatområdet med stora pengar och strategiska kampanjer på 1980/90-talen. I kölvattnet av IPCC:s klimatrappporter de senaste åren kan vi nu se hur effekterna av ensidiga och resursstarka kampanjer kan få förödande konsekvenser. Men trots kunskaper om lobbygrupperns redan omfattande inflytande över politiska beslut bestämde Högsta domstolen 2010 i målet *Citizens United v. Federal Election Commission* att tidigare regleringar för hur stora donationer enskilda aktörer kan ge till en viss kampanj skulle tas bort. I stället blev det genom Citizen United Act möjligt att skänka i princip hur stora summor som helst (Citizen United 2010). Det får visserligen inte ske direkt till en enskild politiker, utan måste administreras av så kallade Super Pacs, men konsekvensen är desamma. Aktörerna med de stora pengarna kan själva välja hur mycket de vill använda för att påverka politikens utformning, och inte sällan uppgår det till tiotals miljoner eller till och med hundratals miljoner dollar. Kritiken mot detta kommer främst från demokratiskt håll. Företrädare för Republikanerna menar att alla har samma möjligheter att attrahera pengar och att organisationer till vänster är del av samma spel och också får stora bidrag (Munson 2020).

De olika synsätten till trots, forskning har påvisat konkreta negativa konsekvenser för demokratin och för vanliga väljare, som ett resultat av pengarnas inflytande och lobbyorganisationernas förfinade och strategiska arbete. Forskarna Martin Gilens och Benjamin I Page vid Princeton University, kunde exempelvis i en studie som baserades på 1 779 olika lagförslag över en tjuugoårsperiod, visa att *folkviljan* inte spelar någon roll för vilka lagförslag som går igenom eller avslås i den amerikanska kongressen. Oavsett om stödet är ytterst begränsat för ett lagförslag (närmare noll) eller om det är ovanligt stort (närmare ett hundra) så är sannolikheten att det ska passera kongressen alltid runt trettio procent (Gilens & Page 2014). Deras studier visar alltså att majoritetsviljan inte är det som primärt styr politiska beslut i USA utan att det i de flesta fall är särintressen. De sammanfattar sin omfattande studie på följande sätt:

The central point that emerges from our research is that economic elites and organized groups representing business interests have substantial independent impacts on U.S. government policy, while mass-based interest groups and average citizens have little or no independent influence. Our results provide substantial support for theories of Economic-Elite Domination and for theories of Biased Pluralism, but not for theories of Majoritarian Electoral Democracy or Majoritarian Pluralism. //...// One [result] is the nearly total failure of “median voter” and other Majoritarian Electoral Democracy theories. When the preferences of economic elites and the stands of organized interest groups are controlled for, the preferences of the average American appear to have only a minuscule, near-zero, statistically non-significant impact upon public policy.

Lawrence Lessig, professor i juridik vid Stanforduniversitetet, visar på liknande problem i en rad studier och böcker. Han pekar inte bara på hur korrupt systemet har blivit genom särintressenas oproportionerliga inflytande och hur det leder till att grundläggande principer sätts ur spel. Han understryker också att det numer finns en ökad medvetenhet bland amerikaner om att politiker styrs av pengaintressen vilket, enligt honom, är en bidragande orsak till att förtroendet för politiker och politiska institutioner har minskat dramatiskt och fältet lämnats öppet för demagoger som Trump (Lessig 2018).

Som en motvikt till den här utvecklingen pågår det en lång rad projekt, baserade på initiativ från forskare, experter, mediepersonligheter och vanliga gräsrotsrörelser runt om i USA, som på olika sätt försöker uppmärksamma de systemfel som successivt vuxit fram. Ett exempel är filmstjärnan Jennifer Lawrence som är ansiktet utåt för kampanjen *Unbreaking America – Solving the corruption crises*. Den här formen av aktiviteter ska inte underskattas, och optimistiska historiker brukar lyfta fram just att det engagemang som finns på olika nivåer i det amerikanska samhället gång på gång skapat motrörelser mot olika skevheter och hot, och att det därför finns skäl att tro på möjligheten att förändra det som blivit fel. Men faktum kvarstår, flera för demokratin väsentliga funktioner och processer rör sig i fel riktning och har på kort tid utmanat några grundläggande institutioner i det amerikanska politiska systemet, med minskat förtroende bland allmänheten som följd.

TILLTAGANDE POLARISERING

En annan trend som destabiliserar det amerikanska samhället och påverkar demokratin negativt är den allt djupare polariseringen som yttrar sig på flera sätt. USA har alltid varit polariserat, hela dess politiska system bygger på principen att människor ska kunna tycka olika och uttrycka det. Det har också alltid varit ett ojämnt samhälle, med en stor acceptans för att vissa människor lyckas bättre än andra. Men några nya saker utmärker sig nu. I tidigare faser av djup splittring liksom vid oroligheter i det amerikanska samhället i modern tid, så har dessa gällt åsiktsskillnader i enskilda sakfrågor (såsom under Vietnamkriget), samtidigt som människor har kunnat känna enighet över ideologiska gränser om annat. Numera ser vi i stället att amerikaner, tydligt uppdelat i partisympatier, är djupt splittrade i princip *alla* frågor, med ytterst få saker som förenar dem (Dunn m.fl. 2020). Vid tidigare stora kriser, som exempelvis vid terrorattackerna 2001, kom amerikaner samman i nationell gemenskap i nationell gemenskap, medan pandemin de senaste åren istället har *ökat* splittringen och skapat fler spänningar (Fisher 2021).

Minskad tilltro till det amerikanska systemet

De senaste decennierna har vi också kunnat notera en kraftigt minskande tilltro till det amerikanska samhällssystemet (PEW Research Center 2012).

Mellan 1998 och 2014 (det vill säga åren precis före Trumps kandidatur) hade andelen amerikaner som uppfattade det ekonomiska systemet som i grunden rättvist sjunkit från 68 procent till 44 procent (Cooper 2015). Det visade sig också att två av tre amerikaner uppfattade att systemet inte längre innebar lika möjligheter för alla, vilket får anses ha varit en bärande pelare för systemets legitimitet genom landets moderna historia, byggd på tanken att alla har chans att lyckas om man bara jobbar hårt nog (Stranne 2020). När fokus nu riktas mot tänkbara brister i *samhället* i stället för mot individens eget misslyckande, som varit ett karaktärstrikum för idén om den amerikanska drömmen, ökar risken för omvälvande politiska protester och att missnöjet i högre utsträckning än tidigare riktas mot "politiker" och "etablissemangen" eller mot "andra grupper" än dem man själv ser sig tillhöra. Under senare år har vi sett en rad exempel på detta, bland annat genom Black Lives Matter-rörelsens demonstrationer mot polisbrutalitet som också bottnat i djupa strukturella orättvisor.

Och klyftorna i USA 2021 är de facto de djupaste sedan 1920-talet (Colombo 2019). Redan i inledningen av 2010-talet levde 15 procent av befolkningen i fattigdom (Poverty USA). En betydande grupp amerikanska arbetare hade då inte haft en reallöneökning på närmare fyra decennier samtidigt som de rika sett sina löner öka med närmare 10 procent (Pew Research Center 2014). Som en konsekvens av pandemin förstärks ojämlikheten och otryggheten ytterligare. Närmare 54 miljoner amerikaner beräknas leva under vad som kallas "matsäkerhet" de närmaste åren (Balch 2020) och den sociala mobiliteten har sedan länge minskat (Putnam 2016). För andra grupper har ekonomin blivit bättre men den gemensamma upplevelsen av att USA håller på att tappa fart i jämförelse med konkurrenter som Kina skapar osäkerhet och frustration också i de mer välbärgade samhällsklasserna. Var gränsen för hur ojämlikt ett samhälle kan vara utan att det skapas social och politisk oro varierar utifrån samhällsmodell och är svår att identifiera. Men när ojämlikhet och ekonomisk osäkerhet blandas med en rad andra destabiliserande faktorer så uppstår spänningar som inte bara kan leda till en misstro mot "systemet", utan också antända gnistor och leda till våld som lätt eskalerar.

I detta avseende blir det särskilt allvarligt att förtroendet för Washington och olika myndigheter samtidigt är dramatiskt lågt. Bara två av tio amerikaner har på senare år känt stort förtroende för politiker och en ökande andel uttrycker djupt förakt för "eliten" (Pew Research Center 2021). Jämför man med hur det såg ut för femtio år sedan var siffrorna de motsatta. Då hade 8 av 10 amerikaner högt förtroende för politiker. Förtroendet för såväl informationen om valet i media, som själva valprocessen är därtill alarmerande lågt, framför allt bland republikaner där nära nog 70 procent efter valet i november 2020 menade att de kände osäkerhet om valet hade gått rätt till (Jones 2020). Sedan några år tillbaka ser vi samma dramatiska trend vad gäller det generella förtroendet för media. Misstron mot media har därtill spänts på av president Trump som

bedrivit, vad han själv kallat för, ett ”krig mot media” och utsett media till ”folkets fiende” (Kalb 2018). En kampanj som fortsatt efter hans presidentskap.

Vi kan samtidigt konstatera att amerikanerna har översköljts av desinformation av olika slag (Colliander 2020). Under sin presidenttid underminerade Trump sanningen genom att använda felaktiga eller missvisande påståenden mer än 25 000 gånger (Strömbäck 23 november 2020). I ett klimat som detta blir det allt svårare att nå ut med samhällsviktig information och att få människor att mötas över olika gränser och att dämpa konfliktytorna. Spända och infekterade åsiktsskillnader och rädsla riskerar snarare att bli lättantändliga konflikter och kan dessutom blossa upp och förstärkas med hjälp av att desinformation sprids på nätet. Nu vittnar allt fler inifrån de stora techbolagen om hur plattformar som Facebook och Instagram styr över användare till information och bilder som kan vara direkt antidemokratiska. I senatens Commerce Committee 5 oktober 2021, berättade en tidigare medarbetare vid Facebook, med hjälp av tusentals dokument, om hur arbetsmetoder används som är direkt systemhotande (uppmuntrar antidemokratiska krafter) (Hearing 5 oktober 2021). Att sociala medier på flera, nya och allvarliga sätt bidrar till anti-demokratiska idéers spridning stöds också av aktuell forskning. I *Journal of Democracy*, juli 2021, publicerades flera artiklar som pekar ut olika sätt på vilka sociala medier utgör hot mot demokratin. Det handlar då om långt många fler dimensioner än att trollfabriker påverkar algoritmer och konkret försöker styra hur folk röstar. Lika allvarligt är enligt forskarna hur olika kampanjer och särintressen sprider desinformation på nya effektiva sätt och når många användare som påverkas av vad de ser (Faris & Donovan 2021).

Men det kanske allvarligaste i den här utvecklingen är att många amerikaner uppfattar skillnaderna mellan sig och andra som *existentiella*, det vill säga att man känner rädsla för ”de andra” och väldigt få (1 av tio Bidenväljare och 1 av 20 Trumpväljare) säger sig tro på ett större enande framöver (ibid.). Splittringen är i flera fall så djup att det har lett till att släkt- och vänskapsband helt brutits och att landet geografiskt segmenterats allt mer. Studier har visat att antalet amerikaner som flyttar från en delstat till en annan för att bosätta sig på en plats där den politiska majoriteten utgörs av det ”egna partiet”, har ökat (Liu m.fl. 2019, Fisher 2021). Tendensen är inte dramatisk, men synlig. Skillnaderna mellan det blå och det röda USA skärps och fördjupas och avståndet mellan människor växer.

Misstron mellan människor har gjort våld till en mer accepterad tanke. En studie vid Hoover Institute visade nyligen (2020) att en tredjedel av alla amerikaner ansåg att våld kunde vara försvarbart om fel kandidat vann och fyrtiofyra procent såg ”en del” våld som rättfärdigt (Diamond m.fl. 2020). Trump har under sin presidenttid dessutom, som Erik Åsard redogör för i sitt bidrag i denna volym, själv uppmanat till och underblåst våldsamheter. Som en konsekvens sägs det numer uttryckligen från myndighetshåll att de största

hoten inte längre kommer från utländsk terrorism, utan ifrån högerextrema grupper inom landet (Gellman 2021).

Det mest alarmerande i denna utveckling är att konflikter lätt eskalerar i samhällen som kännetecknas av en utbredd frustration och missnöje och där olika grupper organiserar sig mot varandra utifrån upplevelser av varandra som hot. En undersökning gjord vid Georgetown University hösten 2019 visade att så många som åtta av tio amerikaner också uppfattade att landet långsamt riskerar att röra sig i riktning mot inbördeskrig om utvecklingen inte bromsas upp (Georgetown University 2019). Idag uttrycker amerikaner även att de ser demokratin som hotad (Badger 2020). Barbara F. Walter, forskare vid University of California, San Diego, som studerat riskfaktorer som kan leda till en alltmer våldsamt utveckling och i värsta fall inbördeskrig menar nu att en rad aspekter finns i USA som rör sig i fel riktning (Walter 2021).

VÅLD BLIR EN ACCEPTERAD TANKE

De våldsytringar vi sett de senaste åren, med händelser som den i Charlottesvill 2017 och inte minst stormningen av Kapitolium 6 januari 2021, har inte bara på ett anmärkningsvärt sätt varit påhejade av USA:s president (Trump) och sedan ignorerats av republikanska politiker. De har dessutom byggts upp kring en idé om att kärnan i den amerikanska (vita) identiteten är hotad och att "något" konspirerar mot de amerikanska kärnvärdena. I detta sammanhang upplever människor som ansluter sig till exempelvis #stopthesteal att deras hela identitet står på spel och att våld är ett nödvändigt medel att stoppa detta. En viktig iakttagelse kopplat till 6-januari attacken som gjorts av en forskargrupp vid Chicago Project on Security and Threats, är att det som skedde bör förstås som en radikalisering av den amerikanska högern men då även "vanliga medborgare" och inte bara de som sedan länge varit organiserade i högerextrema grupperingar. Robert A. Pape som studerat extremism i flera decennier menar att man bör uppmärksamma en rad oroande faktorer här. Dels faktumet att medelåldern är ovanligt hög i den här gruppen jämfört med andra nationalistiska rörelser i t.ex. Europa, dels att många av aktivisterna är både välutbildade, egna företagare och människor med hög inkomst (Pape & Keven 2021). Den största andelen av de personer som stormade Kapitolium var inte heller medlemmar av etablerade vit-maktgrupperingar (89 procent av dem som arresterades var medborgare utan sådan koppling). En majoritet kom samtidigt från områden där Biden vunnit, inte från djupröda distrikt där de annars skulle kunna anses ha blivit marinerade i Trumppropaganda. Det mest illavarslande i detta enligt Pape, är att det innebär att det som annars betraktas som viktiga verktyg att bekämpa extremism med, såsom tillgång till arbete, bättre livsvillkor med mera inte är något som de här personerna saknar. De som är engagerade här bör därför förstås som "a new politically violent mass movement" som kan liknas vid de rörelser som fanns på Nordirland på 1960-talet eller Ku Klux Klan i USA på 1920-talet i USA och som spred sig i breda led (Ibid).

Avlutande diskussion

Det finns flera och goda skäl till de alarmistiska utrop och debattinlägg som på senare tid publicerats om tillståndet i den amerikanska demokratin. Redan idag finns forskare som menar att USA inte längre går att definiera som en liberal demokrati (Lindberg & Lundstedt 2021) men efter mellanårsvalet 2022 och presidentvalet 2024 riskerar USA definitivt, genom de lagändringar som föreslagits i flera delstater, att ha tagit tydliga steg mot autokrati. Detta för att vallagarna hindrar medborgare från att använda sin rösträtt och för att rösträkningsförfarandet genom dessa lagar politiseras och blir rättsosäkra.

Det som gör läget än mer alarmerade är emellertid hur många olika – och för demokratin grundläggande – beståndsdelar, som parallellt med valprocessens försvagning, nu successivt förändras i negativ riktning. Så gott som samtliga indikatorer på fenomen som försvagar demokratin gör sig gällande i USA idag; bristande framtidshopp, frustration, politikerförakt och bristande tillit till systemet och utfallet i olika val. Lägg därtill en allt djupare polarisering bland såväl befolkningen som politiker och brister i informationsflöden och påverkansmekanismer som försvårar för människor att fatta informerade beslut. Det är tendenser som alla utgör allvarliga påfrestningar var för sig, men som sammantaget riskerar att påverka varandra i en svårslöslig och självförstärkande negativ spiral.

Titeln på denna artikel – dvs. frågan om USA fortfarande är en demokrati – kan tyckas provokativ, men den är inte obefogad i ljuset av utvecklingen det senaste decenniet. Svaret är däremot inte alls givet, utan avgörs av hur vi väljer att mäta demokrati och hur vi väger olika aspekter mot varandra. Att landet inte har varit en fullt fungerande demokrati på länge står däremot helt klart, liksom att hoten är många. Vi kanske därav snarare bör ställa oss frågan: hur snabbt riskerar USA att bli en autokrati och vad krävs för att förhindra det?

Referenser

- Abelson, Donald E, 2018. *Do Think Tanks Matter?*. McGill-Queen's University Press.
- Abranjo, Marisa & Hajnal L, Zoltan, 2015. *White Backlash. Immigration, race and American Politics*. Princeton: Princeton U P.
- Abramowitz, Alan, 2018. *The Great Alignment, Race, party transformation, and the rise of Donald Trump*. Yale: Yale U P.
- Aldrich, John m.fl. 2021. "Statement of Concern – The Threats to American Democracy and the Need for National Voting and Election Administration Standards", tillgänglig på <<https://www.newamerica.org/political-reform/statements/statement-of-concern>>, citerad 2021-06-01.
- Alizada m.fl. 2021. "Autocratization Turns Viral". Democracy Report 2021. University of Gothenburg: V-Dem Institute. Tillgänglig på <https://www.v-dem.net/media/filer_public/74/8c/748c68ad-f224-4cd7-87f9-8794add5c60f/dr_2021_updated.pdf>, citerad 2021-08-08.

- Badger, Emily, 2020. "Americans Are Afraid. Not for Themselves, but for the Country", *New York Times*, tillgänglig på <<https://www.nytimes.com/2020/11/01/upshot/election-democracy-fear-americans.html>>, citerad 2021-06-13.
- Balch, Bridget, 2020. "54 million people in America face food insecurity during the pandemic. It could have dire consequences for their health", AAMC 15 oktober. Tillgänglig på <<https://www.aamc.org/news-insights/54-million-people-america-face-food-insecurity-during-pandemic-it-could-have-dire-consequences-their>>, citerad 2021-11-03.
- Berman, Ari, 2016. "The Country's Worst Anti-Voting Law Was Just Struck Down in North Carolina", tillgänglig på <<https://www.thenation.com/article/archive/the-countrys-worst-anti-voting-law-was-just-struck-down-in-north-carolina>>, citerad 2021-08-22.
- Brennan Center for Justice, 2017. "Debunking the Voter Fraud Myth. New York: University School of Law", tillgänglig på <https://www.brennancenter.org/sites/default/files/analysis/Briefing_Memo_Debunking_Voter_Fraud_Myth.pdf> samt <https://www.brennancenter.org/sites/default/files/2019-08/Report_Truth-About-Voter-Fraud.pdf>, citerad 2021-07-01.
- Census, 2013. Tillgänglig på <<https://www.census.gov/newsroom/archives/2013-pr/cb13-84.html>>, citerad 2021-07-22.
- Christie, Bob & Cassidy, Christina A., 2021. "AP: Few AZ voter fraud cases, discrediting Trump's claims". Tillgänglig på <<https://apnews.com/article/business-government-and-politics-only-on-ap-election-2020-8260008a320b6c96a15e6884af3fa474>>, citerad 2021-07-17.
- Colliander, Jonas (red.), 2020. "Hur politisk desinformation splittrar USA". Mittuniversitetet: DEMICOM-rapport nr 43. Elektronisk version tillgänglig på <www.stjarnspackat.se>.
- Colombo, Jesse, 2019. "America's Wealth Inequality Is At Roaring Twenties Levels", *Forbes Magazine*, Tillgänglig på <<https://www.forbes.com/sites/jessecolombo/2019/02/28/americas-wealth-inequality-is-at-roaring-twenties-levels/?sh=6e7ffe9d2a9c>>, citerad 2021-08-02.
- Cooper, Betsy m.fl., 2015. "Anxiety, Nostalgia, and Mistrust: Findings from the 2015 American Values Survey". Public Religion Research Institute. Tillgänglig på <<https://www.ppri.org/research/survey-anxiety-nostalgia-and-mistrust-findings-from-the-2015-american-values-survey/>>, citerad 2021-10-17
- Cox, Daniel & Lienesch, Rachel & Jones, Robert P, 2017. "Beyond Economics: Fears of Cultural Displacement Pushed the White Working Class to Trump", *PRRI: The Atlantic Report*, tillgänglig på <<http://www.ppri.org/research/white-working-class-attitudes-economy-trade-immigration-elction-donald-trump>>, citerad 2021-05-28.
- Citizen United Act, 2010. Tillgänglig på <<https://www.fec.gov/legal-resources/court-cases/citizens-united-v-fec>>, citerad 2021-0724.
- Dahl, Robert A., 1998. *On Democracy*. New Haven: Yale University Press.
- Deley, David, 2016. *Ratf**ked: The True Story Behind the Secret Plan to Steal America's Democracy*. New York: Liveright Publishing Cooperation.
- Dunn, Amina m.fl., 2020. "Voters Say Those on the Other Side 'Don't Get' Them. Here's What They Want Them To Know", *Pew Research Center*, tillgänglig på <<https://www.pewresearch.org/politics/2020/12/17/voters-say-those-on-the-other-side-dont-get-them-heres-what-they-want-them-to-know/>>, citerad 2021-06-09.
- Diamond, Larry, Drutman, Lee, Lindberg, Tod, Kalmoe P Nathan & Mason, Lilliana, 2020. "Americans Increasingly Believe Violence is Justified if the Other Side Wins", *Politico Magazine*, tillgänglig på <<https://www.politico.com/news/magazine/2020/10/01/political-violence-424157>>, citerad 2021-08-01.

- Dugan, Andrew & Newport, Frank, 2013. "In U.S., Fewer Believe 'Plenty of Opportunity' to Get Ahead". Gallup Survey, tillgänglig på <<https://news.gallup.com/poll/165584/fewer-believe-plenty-opportunity-ahead.aspx>>, citerad 2021-10-06.
- The Economist, 2021. "Global democracy has a very bad year – The pandemic caused an unprecedented rollback of democratic freedoms in 2020", tillgänglig på <<https://www.economist.com/graphic-detail/2021/02/02/global-democracy-has-a-very-bad-year>>, citerad 2021-12-02.
- Edsall, Thomas B, 2019. "The political magic of us vs. them", . *The New York Times*, tillgänglig på <<https://www.nytimes.com/2019/02/13/opinion/trump-2020-us-them.html>>, citerad 2021-06-06.
- Fair Districts PA, 2021. Tillgänglig på <<https://www.fairdistrictspa.com/about.>>, citerad 2021-07-17.
- Fair Vote – Tillgänglig på <https://www.fairvote.org>, citerad 2021-10-17.
- Faris, R. & Donovan, J., 2021. "The Future of Platform Power: Quarantining Misinformation", *Journal of Democracy* 32(3), s. 152-156.
- Fisher, Marc, 2021. "After Pearl Harbor and 9/11, Americans came together. Have we lost that capacity?", *The Washington Post*, tillgänglig på <https://www.washingtonpost.com/politics/after-pearl-harbor-and-911-americans-came-together-have-we-lost-that-capacity/2021/09/26/1246b22e-1492-11ec-9589-31ac3173c2e5_story.html>, citerad 2021-06-08.
- Gelin, Martin & Åsard, Erik, 2019. *Hotet mot demokratin – Högerpopulismens återkomst i Europa och USA*. Lund: Historiska Media.
- Gellman, Barton, 2021. "Trump's Next Coup has already begun – January 6 was practice. Donald Trump's GOP is much better positioned to subvert the next election". The Atlantic. Tillgänglig på <<https://www.theatlantic.com/magazine/archive/2022/01/january-6-insurrection-trump-coup-2024-election/620843/>>, citerad 2021-12-13.
- Georgetown University, 2019. "Press release; New Poll: Voters Find Political Divisions So Bad, Believe U.S. Is Two-Thirds Of The Way To "Edge Of A Civil War"", tillgänglig på <<https://politics.georgetown.edu/2019/10/23/new-poll-voters-find-political-divisions-so-bad-believe-u-s-is-two-thirds-of-the-way-to-edge-of-a-civil-war>>, citerad 2021-07-03.
- Gilens, Martin & Page, Benjamin I., 2014. *Testing Theories of American Politics: Elites, Interest Groups, and Average Citizens*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Greer, Christina, 2012. "TedEd – Gerrymandering: How drawing jagged lines can impact an election", tillgänglig på <<https://www.youtube.com/watch?v=YcUDBgYodIE>>, citerad 2021-07-13.
- Greenberg, David, 1998. "Richard Hofstadter's Tradition", *The Atlantic*, tillgänglig på <<https://www.theatlantic.com/magazine/archive/1998/11/richard-hofstadters-tradition/377296/>>, citerad 2021-07-02.
- Hawkins, Ernest, 2019. "Creating Professionalism in the Field", i Hale m.fl, *The Future of Election Administration*. Palgrave Macmillan, Cham.
- Hearing US Senate, 2021. Tillgänglig på <<https://www.commerce.senate.gov/2021/10/protecting%20kids%20online:%20testimony%20of%20a%20facebook%20whistleblower>>, citerad 2021-07-09.
- Hofstadter, Richard, 1989. *The American Political Tradition*. Vintage Books.
- Jealous, Ben & Haygood, Ryan. P, 2014. "The Battle to Protect the Vote Voter Suppression Efforts in Five States and Their Effect on the 2014 Midterm Elections", tillgänglig på <<https://cdn.americanprogress.org/wp-content/uploads/2014/12/VoterSuppression-report-Dec2014.pdf>>, citerad 2021-08-03.

- Jones, Jeff, 2020. "In Election 2020, how did the media, electoral process fare? Republicans, Democrats disagree". Knight Foundation, tillgänglig på <<https://knightfoundation.org/articles/in-election-2020-how-did-the-media-electoral-process-fare-republicans-democrats-disagree/>>, citerad 2021-10-04.
- Judis, John B, 2016. *The Populist Explosion – How the great recession transformed American and European politics*. New York: Colombia Global Reports, Colombia University.
- Kalb, Marvin, 2018. *Enemy of the People – Trump's War on the Press, the New McCarthyism, and the Threat to American Democracy*. Washington DC: Brookings Institute.
- Kagan, Robert, 2021. "Our constitutional crisis is already here", tillgänglig på <<https://www.washingtonpost.com/opinions/2021/09/23/robert-kagan-constitutional-crisis/>>, citerad 21-09-24.
- Lessig, Lawrence, 2018. *America, Compromised*. University of Chicago Press.
- Lessig, Lawrence, 2019. *They Don't Represent Us: Reclaiming Our Democracy*. Dey Street Books, Harper Collins.
- Liu, Xi, Andris, Clio & Desmarais, Bruce A., 2019. "Migration and political polarization in the U.S.: An analysis of the county-level migration network", PLOS ONE, tillgänglig på <<http://journals.plos.org/plosone/article?id=10.1371/journal.pone.0225405>>, citerad 2021-05-01.
- Levine, Sam & Rao, Ankita, 2020. "In 2013 the supreme court gutted voting rights – how has it changed the US?", tillgänglig på <<https://www.theguardian.com/us-news/2020/jun/25/shelby-county-anniversary-voting-rights-act-consequences>>, citerad 2021-06-11.
- Levitsky, Steven & Ziblatt, Daniel, 2018. *How Democracies Die*. New York: Penguin Random House LLC.
- Levitt, Justin, 2007. "The Truth About Voter Fraud", SSRN, Loyola Law School, Los Angeles. Tillgänglig på <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1647224>, citerad 2021-05-04.
- Lindberg, Staffan I. & Lundstedt, Martin, 2021. "Så avvecklas demokrati", KVARTAL, tillgänglig på <<https://kvartal.se/artiklar/sa-avvecklas-demokrati/>>, citerad 2021-10-26.
- Lindberg, Staffan I. & Teorell, Jan, 2013. "Varieties of Democracy (V-Dem): Om att mäta demokrati och diktatur", *Statsvetenskaplig tidskrift*, vol 115, s. 273–292.
- Lundström, Mats, 2021. "Demokrati: 'liberal' och 'illiberal'", *Statsvetenskaplig tidskrift*, vol 123, nr 3, s. 511–542.
- Lürmann, Anna & Lindberg, Staffan I, 2019. "A third wave of autocratization is here: what is new about it?", *Democratization*, vol 26. Tillgänglig på <<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13510347.2019.1582029>>, citerad 2021-07-12.
- Lundström, Mats, 2021. "Demokrati: "liberal" och "illiberal", *Statsvetenskaplig tidskrift*, vol 123, 2021/3, sid 511–542.
- Mayer, Jane, 2021. "The Big Money Behind the Big Lie", tillgänglig på <<https://www.newyorker.com/magazine/2021/08/09/the-big-money-behind-the-big-lie>>, citerad 2021-08-01.
- Mills, Emily, 2018. "Republicans' power grab in Wisconsin is more evidence the party doesn't care about the will of the voters", tillgänglig på <<https://www.nbcnews.com/think/opinion/republicans-power-grab-wisconsin-more-evidence-party-doesn-t-care-ncna943521>>, citerad 2021-06-23.

- Mischra, Pankaj, 2017. *Age of Anger – A History of the Present*. New York: Penguin Books Ltd.
- Mouk, Yascha, 2018. *The People vs Democracy – Why or freedom is in danger & how to save it*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.
- MultiState Insider Resource – Governours and Legislatures, 2021. Tillgänglig på <<https://s3.amazonaws.com/multistate.us/production/resources/rNyAlkHT9UA8C5qmn/attachment/multistate-2021-governors-and-legislatures.pdf>>, citerad 2021-06-22.
- National Conference of State Legislatures (NCSL). “Redistricting and the Supreme Court: The Most Significant Cases”, tillgänglig på <<https://www.ncsl.org/research/redistricting/redistricting-and-the-supreme-court-the-most-significant-cases.aspx>>, citerad 2021-06-03.
- Norris, Pippa & Ingelhart, Ronald, 2019. *Cultural Backlash. Trump, Brexit and authoritarian populism*. Cambridge: University Press.
- Open Secrets. “Super Pacs”. Tillgänglig på <<https://www.opensecrets.org/political-action-committees-pacs/super-pacs/2020>>, citerad 2021-06-20.
- Pape, Robert A. & Ruby, Keven, 2021. “The Capitol Rioters Aren’t Like Other Extremists”. *The Atlantic*, February 2, tillgänglig på <<https://www.theatlantic.com/ideas/archive/2021/02/the-capitol-rioters-arent-like-other-extremists/617895/>>.
- Pew Resarch Center, 2012 – minskade tilltro till amerikanska systemet senaste decennierna
- Pew Research Center, 2021. “Public Trust in Government: 1958-2021”. Tillgänglig på <<https://www.pewresearch.org/politics/2021/05/17/public-trust-in-government-1958-2021/>>, citerad 2021-11-10.
- Pettifor, Anne, 2017. “Causes and consequences of President Donald Trump”, *Real World Economics*, tillgänglig på <<http://www.paecon.net/PAERreview/issue78/Pettifor78.pdf>>, citerad 2021-06-11.
- Princeton Gerrymandering Project. Tillgänglig på <<https://gerrymander.princeton.edu/>> Citerad 2021-11-16.
- Rakich, Nathaniel, 2021. “Our Best Tool For Predicting Midterm Elections Doesn’t Show A Republican Wave – But History Is On The GOP’s Side”. Washington: FiveThirtyEight.com, tillgänglig på <<https://fivethirtyeight.com/features/our-best-tool-for-predicting-midterm-elections-doesnt-show-a-republican-wave-but-history-is-on-the-gops-side>>, citerad 2021-07-20.
- Republikansk valanalys: Growth and Opportunity Project, tillgänglig på <<https://online.wsj.com/public/resources/documents/RNCreport03182013.pdf>>, citerad 2021-08-08.
- Rich, Andrew, 2004. *Think Tanks, Public Policy, and the Politics of Expertise*. New York: Cambridge University Press.
- Shelby County vs Holder, *Legal Information Center*, 2013. Tillgänglig på <<https://www.law.cornell.edu/supremecourt/text/12-96>>, citerad 2021-07-10.
- Snyder, Timothy, 2017. *Om Tyranni*. Stockholm: Albert Bonniers Förlag.
- Snyder, Timothy, 2019. *Vägen till ofrihet: Ryssland, Europa och USA*. Stockholm: Albert Bonniers Förlag.
- Stranne, Frida, 2011. *George. W. Bush – a (r)evolution in US Foreign Policy?*. Göteborg: Intellecta Infolog.
- Stranne, Frida, 2020. “Trump’s Foreign Policy Agenda is Anything but Isolationism”, *American Studies in Scandinavia*, 52(1). Odense: University Press of Southern Denmark.

- Stranne, Frida & Thorén-Björling, Sanna, 2020. *Supermakten – vad varje svensk bör veta om USA*. Stockholm: Mondial.
- Strömbäck, Jesper, 2020. "Lögner urholkar demokratin", tillgänglig på <<http://www.bt.se>>. Borås Tidning. Ledarkrönika publicerad 2020-11-23, citerad 2021-06-20.
- U.S. Government Accountability Office, 2014. *Issues Related to State Voter Identification Laws*, tillgänglig på <<https://www.gao.gov/assets/gao-14-634-highlights.pdf>>, citerad 2021-08-09.
- U.S. House battlegrounds, 2020, tillgänglig på <https://ballotpedia.org/U.S._House_battlegrounds,_2020>, citerad 2021-08-02.
- Voting Rights Lab, 2021, "A Democracy Crisis in the Making", tillgänglig på <<https://votingrightslab.org/>>, citerad 2021-08-12.
- Walter, Patricia, F., 2021. *How Civil War Start - and How to Stop Them*. Viking Books.
- Wasserman, Gary, 2015. *The Basics of American Politics*. Femte upplagan. New Jersey: Pearson Education.
- Wikforss, Åsa & Wikforss, Mårten, 2021. *Därför demokrati – om kunskapen och folkstyret*. Stockholm: Fri tanke.
- Wolf, Martin, 2021. "Our constitutional crisis is already here", *Financial Times*, Tillgänglig på <https://www.ft.com/content/a2e499d0-10fo-4fa2-8243-e23eedc4f9f4?shareType=nongift&fbclid=IwAR1eob3k9f49tBorzCw7XkONzUinZKM4mJv-2m23sOSGmsOi8MsL_PBwGMw>, citerad 21-09-28.
- Wood, Thomas, 2017. "Racism motivated Trump voters more than authoritarianism." *The Washington Post*, Tillgänglig på <<https://www.washingtonpost.com/news/monkey-cage/wp/2017/04/17/racism-motivated-trump-voters-more-than-authoritarianism-or-income-inequality/>>, citerad 2021-05-20.
- Zibblatt, Daniel & Levitsky, Steven, 2021. "On Democracy and Authoritarianism: The Present State of American Affairs", tillgänglig på <<https://protectdemocracy.org/on-democracy-and-authoritarianism-present-state-of-american-affairs>>, citerad 2021-07-07.
- Zorn, Eric, 2018. "Fair maps? Fine. You too, then, Wisconsin", tillgänglig på <<https://www.chicagotribune.com/columns/eric-zorn/ct-perspec-zorn-gerrymander-fair-maps-pritzker-20181204-story.html>>, citerad 2021-06-13.
- 4b i Voting Rights Act från 1965, tillgänglig på <<https://www.justice.gov/crt/section-4-voting-rights-act>>, citerad 2021-07-14.